

Tarja Cronberg

Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo -selvityksen luovutustilaisuus 25.8.2010

Luova talous on tulossa!

Lamankin aikana luova talous on ollut Euroopassa voimakkaassa kasvussa. Puhutaan luovasta yrittäjyydestä, luovista aloista ja luovasta työstä.

Taiteilijat ovat, ihme kyllä, tämän keskustelun ulkopuolella. He itse kokevat, että kyse on ollut vain kaupallistamisesta ja tuotteistamisesta, ei luovuudesta eikä yhteiskunnan luovasta ilmapiiristä.

Ensimmäinen näkökulmaehdotukseni on:

**Taide tulee nähdä luovan kasvun ja luovan talouden peruspilarina, sen perustutkimuksena.
Meidän tulee pystyä luomaan Suomeen luovuutta edistävä, avoimempi ilmapiiri, joka on avoin myös kokeiluille.**

Haaste työelämän rakenteille

Taiteilijan työn ja työelämän rakenteiden välillä on räikeä ristiriita. Tyypillinen työsuhde on vakituinen, työtä tehdään yhdelle työnantajalle mielellään yhdessä paikassa. Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta, sen työttömyysturva ja sosiaaliturva, perustuu tähän rakenteeseen.

Taiteilijan työnkuva on pirstaleinen. Työelämän kaksi kategoriaa: palkkatyö ja yrittäjyys, eivät sovi taiteilijuuteen. Taiteilijat työllistyvät omassa työssään, mikä rinnastetaan yrittäjyyteen. Kaikki kategoriat: palkkatyö, yrittäjyys ja omassa työssä työllistyminen, voivat toteutua taiteilijan työssä – vieläpä samanaikaisesti. Työlainsäädäntömme ei sovellu taiteilijan työtilanteeseen. Siksi myös hänen sosiaaliturvansa on heikko. Taiteilija joutuu myös jatkuvasti taistelemaan erilaisten viranomaistulkintojen kanssa, mikä ei edistä luovaa työtä.

Taiteilijan ja työelämän välinen ristiriita on tähän asti voitu pyyhkiä pöydältä toteamalla, että kyseessä on vain pieni marginaaliryhmä. Taiteilijan tapa tehdä työtä on kuitenkin yleistymässä: pätkätyöt lisääntyvät, pirstaleiset työsuhteet ovat tavallisia ja yhä useampi työllistyy omassa työssään. Tämä asettaa haasteita työlainsäädännölle. Siksi esitykseni on:

Työlainsäädännön kahden peruskategorian, palkkatyön ja yrittäjyyden, lisäksi tulee määritellä kolmas erillinen kategoria: omassa työssä työllistyminen tai itsensä työllistävät.

Tarja Cronberg

Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo -selvityksen luovutustilaisuus 25.8.2010

Taiteilijan työn edellytyksiä tulee tarkastella avoimesti ja luoda tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen järjestelmä, joka takaa myös itsensä työllistävälle sosiaaliturvan.

Taiteilija ei ole koskaan työtön

Milloin taiteilija on työssä, milloin työtön? Tärkein konkreettinen esitykseni selvityksessä liittyy tähän kysymykseen. Taiteilijan työttömyys on käsitteenä absurdi. Taiteilija haluaa – ja hänen pitäisikin – olla aina työssä. Luova työ tarvitsee taukoja, aikaa hakea inspiraatiota ja latautua. Taiteilija ei ole koskaan työtön, hän voi joskus olla töiden välillä. Yhteiskunta puuttuu kuitenkin tähän luovaan prosessiin ja määrittelee taiteilijan työttömäksi.

Ennen omaa työministerikauttani taiteilijan työttömyysturva rinnastettiin yrittäjän työttömyysturvaan. Työttömyyskorvausta saadakseen taiteilijan tuli osoittaa, että hän ei nimenomaan tee mitään taiteellista työtä, että hän on sulkenut ateljeensa, ei enää kirjoita eikä maalaa, vaan on nk. työvoiman käytössä. Saimme tähän aikaan muutoksen, ja taiteilija voi tänään ylläpitää ammattitaitoaan myös työttömänä ollessaan. Tästä on otettava vielä askel eteenpäin:

Taiteilijan on voitava tehdä työtä ollessaan töiden välillä.

Selvitystyössä esitetään tähän kolmea ratkaisuvaihtoehtoa. Ensimmäisessä vaihtoehdossa taiteilijalle sallitaan työnteko työttömyysturvalla. Toisessa vaihtoehdossa yhteiskunta korvaa taiteilijalle hänen työntekonsa töiden välillä esimerkiksi taiteilijapalkan muodossa. Esitykseni on kuitenkin seuraava:

Taiteilijalle työttömyysturva korvataan työllisyysapurahalla.

Työllisyysapurahan voidaan ottaa työllisyysmäärärahoista ja se myönnettäisiin hakemuksesta taiteilijan ollessa ”työttömänä”. Työllisyysrahojen tavoite toteutuu tässä: taiteilija parantaa omia työllistymisedellytyksiään tekemällä taidetta. Tähän on jo olemassa lainsäädännölliset edellytykset.

Samanaikaisesti tulee selvittää taiteilijapalkkaa.

Tarja Cronberg

Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo -selvityksen luovutustilaisuus 25.8.2010

Taiteilija elää muusta työstä

Taiteilijat elättävät itsensä tekemällä ammattinsa ulkopuolista työtä. Tähän liittyy toinen konkreettinen ehdotukseni, johon tosin on vaikeampi reagoida yksinkertaisin hallinnollisin toimenpitein.

Noin puolet taiteilijan työstä on taiteen tekemistä. Toinen puoli (50 %) on nk. muuta työtä, josta osa tosin voi liittyä taiteeseen, esimerkiksi opettajana toimiminen. Taiteilijat toimivat myös täysin työnsä ulkopuolisessa työssä, esimerkiksi siivoojina. Yhteiskunnalta jää saamatta noin puolet taiteen tekemisen hyödystä. Lisäksi taiteilija joutuu käyttämään liian suuren osan ajastaa muun työn etsimiseen. Tämä tuottaa pirstaleisia työuria, huonoa sosiaaliturvaa ja ongelmia esimerkiksi sovitellun päivärahan kanssa.

Taiteilijoiden mahdollisuutta elää taiteen tekemisestä tulee nostaa keskimäärin 70 prosenttiin.

Tähän ei päästä yksittäisillä toimenpiteillä, vaan

- lisäämällä apurahojen määrää
- lisäämällä taideyleisön määrää
- nostamalla arvonlisäverovapaan taidemyynnin ylärajaa.

Taideyleisöä lisää!

Taiteilijoiden toimeentuloa voidaan parantaa mm. lisäämällä taideyleisön määrää. Tämä on pitkä tie, mutta joillakin toimenpiteillä sitä voidaan lyhentää välittömästi.

Yhteisöt ja yritykset voivat jo sponsoroida taidetta verovapaasti. Monissa maissa on käytössä taideostojen verovapaus. Tanskassa verovapaus on lisännyt voimakkaasti erityisesti kuvataiteiden markkinoita. Taiteilijoiden toimeentulo on parantunut ja galleristien edellytykset toimia taloudellisesti vieläpä ulkomailla ovat lisääntyneet. Esitys on:

Yhteisöjen ja yritysten taideostojen verovapaudella parannetaan taidemarkkinoiden toimivuutta. Tämä lisää taideyleisön määrää ja edistää samalla heikommin toimeentulevien taiteilijoiden, kuva- taiteilijoiden, toimeentuloa.

Joidenkin kyselyjen mukaan suomalaiset eivät edes tiedä, mitä kuvataide on.

Tarja Cronberg

Luova kasvu ja taiteilijan toimeentulo -selvityksen luovutustilaisuus 25.8.2010

On myös ehdotettu, että yksityisten taideostot olisivat verovapaita. Esimerkiksi Hollannissa on käytössä järjestelmä, jossa valtio lainaa ihmisille rahaa, jotta he voivat tehdä taideostoja. Näin pitkälle en kuitenkaan ole esityksessäni mennyt.

Pohjoismaiden heikoin

Taiteilijan toimeentulovertailu eri yhteiskuntien välillä on vaikeaa. Pohjoismaissa vertailut ovat kuitenkin yleisiä. Turvauduin selvityksessä niihin ja tein myös itse pohjoismaisia vertailuja. Taiteilijoiden mahdollisuudet tulla toimeen taiteellaan ovat Suomessa heikoimmat. Meillä on vähiten apurahoja ja lyhytaikaisimmat apurahat.

Muissa Pohjoismaissa on käytössä pitkäaikaiset, kymmenvuotiset tai sitä pidemmät apurahat, jotka Suomessa poistettiin 1990-luvulla. Muissa Pohjoismaissa on taiteilijan tulotakuu, jossa valituille taiteilijoille taataan loppuelämäksi taiteilijapalkka.

Suomalaisten taiteilijoiden toimeentulomahdollisuudet taiteesta ovat heikoimpia, heidän elämänsä on myös huomattavasti turvattomampaa kuin muissa Pohjoismaissa. Apurahoja on haettava jatkuvasti eikä pitkäjännitteinen keskittyminen työhön ole edes monelle menestyvälle taiteilijalle mahdollista.

Naistaiteilijan euro on 72 senttiä

Taiteilijoiden kohdalla myös tasa-arvo toteutuu erittäin huonosti. Jos naisen euro on tänään 81 senttiä, on naistaiteilijan euro miestaiteilijan euroon verrattuna 72 senttiä.

Taiteilijalle hyvin toimeentuleva puoliso on lottovoitto. Muissa Pohjoismaissa on tehty tutkimuksia taiteilijoiden lasten määrästä. Naistaiteilijoilla on huomattavasti vähemmän lapsia kuin saman ikäryhmän naisilla yleensä. Suomessa tuleekin tehdä uusi, ajantasainen vertailu taiteilijuudesta tasa-arvonäkökulmasta ottaen huomioon myös perheen perustaminen ja puolison tilanne.